

اشکال شهید صدر بر سکاکی

مفهوم غیر موضوع له،
«همان» مفهوم موضوع له است

مفهوم غیر موضوع له،
«مصداتی» از مفهوم غیر موضوع له است

دو فرض
برای مرجع ادعای سکاکی

اشکال شهید صدر بر سکاکی / اشکال اول فرض اول

مدعای سکاکی (تصرف در امر عقلی محض) ثابت نمی شود

چراکه : بالاخره لفظ در غیر موضوع له به کار رفته و بعد ادعا شده است که مفهوم رجل

شجاع همان مفهوم اسد است

ما می گوئیم : این اشکال وارد نیست

سکاکی نمی گوید اسد در رجل شجاع استعمال شده

بلکه می گوید اسد در حیوان مفترس استعمال شده و بعد ادعا شده این دو مفهوم یکی هستند

اشکال شهید صدر بر سکاکی / اشکال سوم بر فرض اول

اگر ادّعا موجب وضع جدید است = دیگر مجاز نیست

اگر ادّعا موجب وضع جدید نیست = نمی توان احکام علقه وضعیه را به صرف ادّعاء بر مفهوم مجازی حمل کرد؛ چراکه دلالت از آثار واقعی و تکوینی علقه وضعیه است

ما می گوییم: این ادّعا، وضع جدید پدید نمی آورد ولی آثار علقه وضعیه را توسعه می دهد
چراکه:

اولا: صحت استعمال از لوازم تکوینی علقه وضعیه نیست بلکه وابسته به طبع جامعه عقلاء است
ثانیا: لو سلمنا دلیلی نداریم که دلالت لفظ بر هر معنای دیگر نیز از لوازم تکوینی علقه وضعیه باشد

کلام مرحوم صدر در فرض دوم

این فرض به کار سکاکی می آید

چرا که : سکاکی مدعی تصرف در تطبیق مراد استعمالی بر مصداق است

پس : ادعای مذکور در تطبیق مراد استعمالی بر مراد جدی است

ما می گوئیم :

این تقریر مرحوم اصفهانی از مجاز ادعایی است

و چنین تفصیلی در تقریر سکاکی موجود نیست

اشکال اول شهید صدر در فرض دوم

مراد جدی در مقام شوخی نیست؛ در حالیکه در این نوع از کلام هم مجاز موجود است

ما می گوییم:

اولاً: شوخی کننده، مراد جدی ندارد ولی طرف مقابل اتحاد مراد جدی و مراد استعمالی را تصور

می کند و به همین جهت از کلام متأثر می شود

ثانیاً: هزل و شوخی بر دو گونه است:

۱. اصلاً دارای اراده جدی نیستند = مجاز راه ندارد

۲. دارای اراده استعمالی و اراده جدی اند و در مقام شوخی به کار می روند = مجاز راه دارد

اشکال دوم و سوم شهید صدر به فرض دوم

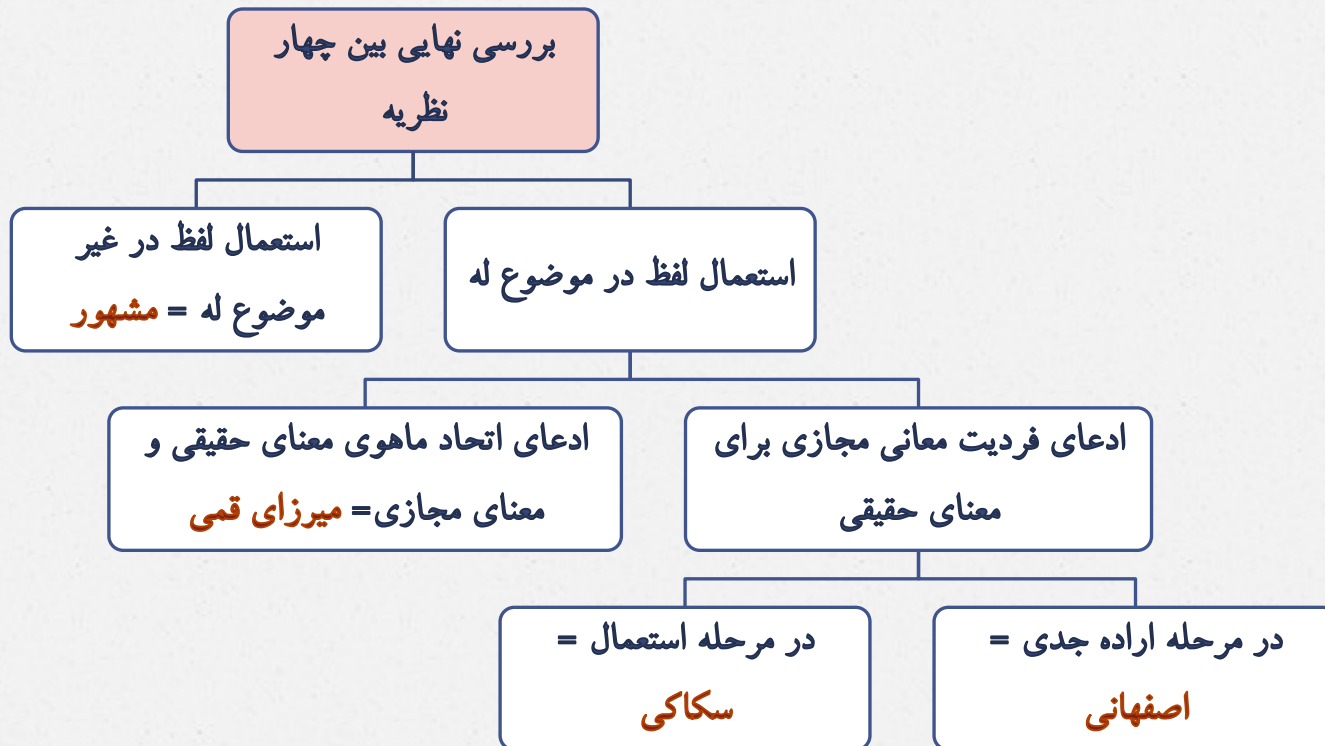
ثانیاً: در بسیاری از مجازات، الفاظ برای **جزئیات** وضع شده اند و جزئیات دارای دو فرد حقیقی و ادعایی نیستند.

ثالثاً: گاه ادعای فردیت مشبه برای مشبه به، **خلاف ذوق** و لطافت است

ما می گوئیم :

پاسخ به این دو اشکال را سابقاً در ضمن کلمات امام و مرحوم اصفهانی دانستیم
نکته مهم : کامل بودن تقریر مرحوم اصفهانی در تفاوت بین اراده استعمالی و اراده جدی

اشکال دوم و سوم شهید صدر به فرض دوم

نکته اول

آیا لازم است تمام مجازها را از یک نوع بدانیم؟

سکاکی خود به یک حکم عام قائل نشده است :

- فرق بین مجاز مرسل و استعاره

- فرق بین مبالغه در تشبیه و غیر آن در علاقه مشابَهت

نکته دوم

مبالغه زیاد در نظریه های سه گانه اهمیتگی نیست.

بلکه چه بسا گاه «ادعا» مغلّ به مبالغه است :

«بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران»

نکته سوم

بلاغت یعنی مطابقت با مقتضای حال!

گاهی مبالغه در تشبیه مخلّ به مقتضای حال است

مثلاً کسی که در یک دادگاه صحبت می کند و می گوید: «عباس یک بشقاب غذا را خورد» نباید

ادیبانه صحبت کند

بلکه یا مجاز در حذف است (محتوای یک بشقاب) و یا مرسل است (ذکر ظرف به جای مظروف).

نکته چهارم

حتی اگر در جایی بلاغت به آن باشد که به فرد ادعایی قائل شویم،
اگر کسی «استعمال در غیر موضوع له» کرد، مرتکب غلط نشده است